

Hoppa Av Evidens

Tidiga insatser är nödvändiga

De svenska forskarna Andershed och Andershed (2007) har sammanställt en stor mängd forskning som undersökt normbrytande beteende i barndomen. Denna forskning visar tydligt att ju tidigare normbrytande beteenden bryter ut, desto större risk är det att beteendet fortsätter upp i vuxen ålder (Andershed & Andershed, 2007). Utöver detta visar forskningen att normbrytande beteenden över tid får stora negativa konsekvenser för individen, familjen och samhället i stort. Det är av stor vikt att tidigt uppmärksamma barn som uppvisar normbrytande beteenden och sätta in insatser för att minimera riskfaktorer för att dessa beteendemönster ska fortsätta samt för att främja skyddsfaktorer. Detta kräver att de personer som arbetar med barn har kännedom om hur utagerande och normbrytande beteende bör hanteras. Yrkesverksamma behöver känna till att dessa beteenden ofta är ett sätt för barnet att kommunicera svårigheter eller traumatiska upplevelser och att bestraffning av beteendet är kontraproduktivt. Forskning kring inlärningspsykologi har lärt oss att det är betydligt mer effektivt att uppmuntra och berömma (förstärka) beteenden som vi vill se fler av och bortse från beteenden som vi inte vill se fler av. Beteenden fyller alltid en funktion för individen även om omgivningen ser beteendena som enbart destruktiva. Vi måste kunna se bakom en individs beteende för att förstå vilken funktion beteendet fyller och vad det är individen försöker signalerna. På detta sätt kan vi upptäcka riskfaktorer och tidigt sätta in de insatser som krävs för att bryta en negativ utveckling.

Unga i riskzon

Vårt arbete syftar till att erbjuda förebyggande insatser på en bred och övergripande nivå för målgruppen unga i riskzon för normbrytande beteende och kriminalitet. Med detta avser vi unga personer som lever i bostadsområden som präglas av socioekonomisk och psykosocial utsatthet, svaga skolresultat och hög arbetslöshet där risken är stor att hamna i en kriminell miljö. Utöver detta erbjuder vi riktade och individanpassade insatser i form av ett avhopparprogram till de personer som tagit de första stegen in på en kriminell bana. De unga personer vi möter upplever sig stå långt ifrån samhället och har inget förtroende för myndigheter. De har ofta en historia av svåra hemförhållanden och misslyckade skolprestationer samt en total avsaknad av vuxna förebilder. Detta

gör att många individer ser den kriminella livsstilen som deras enda alternativ då den lockar med status och snabba pengar.

Löst sammansatta grupper

Det vi ser idag är en utveckling i den kriminella världen som inte längre i lika stor utsträckning präglas av gäng med tydliga organisatoriska strukturer. Istället ser vi en ökning av unga som ansluter sig till löst sammansatta kriminella grupper med stark koppling till specifika geografiska områden som polisen klassar som utsatta eller särskilt utsatta. Denna utveckling har fått ödesdigra konsekvenser då möjligheten är stor för individer i dessa grupperingar att agera utifrån egna prioriteringar. En upplevd kränkning kan leda till en omedelbar våldshandling och våldet följer inga interna regler eller direktiv. Lojaliteter skiftar snabbt och våldet följer inget förutsägbart mönster. Denna utveckling utgör en stor utmaning och ställer större krav på samhället när det gäller samordningen av olika förbyggande insatser och samverkan mellan olika aktörer. Organisationer inom civilsamhället har en avgörande roll när det kommer till att fånga upp dessa individer då det är osannolikt att de på egen hand kommer att söka stöd hos myndigheter på grund av den stora misstron gentemot samhället i stort. De kriminella ungdomarna bryr sig inte om byråkratins gränser och vi måste kunna möta dessa individer på deras villkor för att motivera dem till en förändring och i detta inledande skede är civilsamhället bäst lämpat för uppgiften.

Stort glapp mellan vad forskningen säger om hur vi ska arbeta brottsförebyggande och hur vi faktiskt arbetar i praktiken

Det är kostsamt och tidskrävande att sätta sig in i aktuell forskning och omvandla den forskningsbaserade kunskapen till faktiska brottsförebyggande insatser. Utöver detta är förbyggande insatser över lag nedprioriterade hos överbelastade offentliga verksamheter som kämpar med att få sina resurser att räcka till. Inför valet 2018 var brottsligheten ett hett politiskt ämne. Från majoriteten av de politiska partierna utlovades repressiva åtgärder såsom hårdare straff för att komma till rätta med kriminalitet och våld. I debatten hördes tydliga röster som manade till att vi måste ta ett hårdare grepp mot brottsligheten. Det som inte lyftes fram lika tydligt var vilket vetenskapligt stöd det finns för att denna typ av repressiva åtgärder när det kommer till att förbygga kriminalitet eller återfall i brott. Med tanke på det stora fokuset på hårdare grepp mot kriminella är det då intressant att titta på vad forskningen faktiskt säger om vad som är effektivt när det kommer till brottsförebyggande arbete.

Den internationella forskningen generella slutsats är att straffets stränghet inte har någon brottsförebyggande effekt. Det finns till exempel inget vetenskapligt stöd för att längre fängelsestraff skulle minska brottsligheten på något avgörande vis (Nagin 2013, Chalfin & McCrary 2017). En mycket omfattande studie som tittat på en mängd forskning kring olika insatser för att minska brottslighet slår fast att till de insatser som inte visar sig ha någon effekt alls hör de som avser straffens längd samt avskräckning (Weisburd m.fl. 2017). Program såsom "Scared Straight" som avser avskräcka unga i riskzon genom att t.ex. låta dem besöka fängelser har inte bara visat sig vara ineffektiva, utan har till och med visat sig öka sannolikheten för framtida brottslighet (Petrosino m.fl. 2005). Att sänkt straffmyndighetsålder skulle minska ungdomsbrottslighet har inte heller visat sig vara sant enligt en dansk studie av Ostergaard Larsen (2017). I Danmark sänktes straffmyndighetsålder från 15 till 14 år under åren 2010–2012. Detta gjordes under antagandet att straffutvidgningen skulle minska ungdomsbrottsligheten via ökad avskräckning och mer tydliga konsekvenser för de unga som begick brott. Resultatet visar att brottsligheten inte minskade bland 14-åringar. Olyckligtvis ledde straffskärpningen till att de 14-åringar som drogs in i rättssystemet i större utsträckning misslyckades med att gå ut grundskolan samtidigt som de återföll i brott i högre utsträckning. I samma avhandling visade Ostergaard Larsen (2017) att mildare straff för unga lagöverträdare såsom elektrisk fotboja istället för fängelse eller anstalt inte ledde till en ökning av brottslighet bland unga. Istället ökade andelen unga lagöverträdare som fullföljde gymnasiet. I en ny svensk studie av Bäckman, Estrada och Nilsson (2017) uppvisas liknande resultat. För unga män som får villkorlig dom eller skyddstillsyn istället för fängelse går det bättre på arbetsmarknaden flera år efter avtjänat straff tack vare lägre återfallsfrekvenser.

I en debattartikel uttalar sig några av Sveriges ledande professorer i kriminologi kring hur vi bör arbeta brottsförebyggande. De menar att om målet på samhällsnivå är minskad brottslighet och ökad trygghet så kan forskningen tydligt säga att vi inte kommer närmare detta mål genom att lägga allt mer av våra gemensamma resurser på längre fängelsestraff eller lägre straffmyndighetsålder (Estrada m.fl. 2018). Istället uppmanar de till insatser som minskar nyrekryteringen till ungdomsbrottslighet samt stödjande insatser för att vända brottsbelastade individer bort från ett liv i kriminalitet (Estrada m.fl. 2018).

Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende och kriminalitet

Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende och kriminalitet är väl kartlagda inom forskningen (Anders & Andershed, 2009). Riskfaktorer för kriminalitet brukar grupperas i områdena individ, familj, umgänge, skola och omgivning/bostadsområde. Forskning har visat att det är de ungdomar som har många riskfaktorer inom flera olika områden som är mest sårbara för att hamna i kriminalitet (Loeber m.fl. 1998). Med andra ord har vi idag god kunskap om vad som kan driva en individ mot en kriminell livsstil samtidigt som vi har vetskap om vad som kan öka individens motståndskraft. Det som är viktigt att poängtera är att en riskfaktor är något som ökar sannolikheten, men det behöver inte nödvändigtvis vara en direkt orsaksfaktor. Bara hälften av de som under uppväxten har många riskfaktorer döms för brott i vuxen ålder (Andershed & Andershed, 2009). Detta beror på att dessa individer haft skyddsfaktorer som ökat motståndskraften mot att hamna i kriminalitet. Baserat på den forskningsbaserade kunskap som finns bör brottsförebyggande insatser handla om att minimera individuella riskfaktorer samtidigt som skyddsfaktorer stärks. Forskning har dessutom visat att insatser som fokuserar på forskningsbaserade risk- och skyddsfaktorer är mer effektiva än de som inte gör det (Farrington & Welsh, 2007). Den praktiska tillämpningen av den här kunskapen inom t.ex. skola och socialtjänst är i dagsläget mycket begränsad. Att implementera den forskningsbaserade kunskapen om risk- och skyddsfaktorer blir ett konkret sätt att arbeta evidensbaserat då det är den bästa tillgängliga kunskapen i dagsläget.

Flammanmodellen-FFFSER

Flamman har genom åren via det brottsförebyggande arbetet utvecklat en arbetsmodell som går i linje med forskningsbaserad kunskap om risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteenden och kriminalitet. Vi har arbetat fram en modell som vi kallar FFFSER. Denna modell syftar till att på ett strukturerat sätt kunna kartlägga individuella risk- och skyddsfaktorer inom respektive FFFSER-område (Familj, Fritid, Förebild, Skola, Ekonomi och Rekrytering). Kartläggningen ligger sedan till grund för att skapa en individuell handlingsplan där arbetet går ut på att stärka skyddsfaktorer och minimera riskfaktorer inom respektive område för att immunisera individen mot fortsatt eller framtida brottslighet. Med stöd av modellen arbetar vi utifrån ett holistiskt synsätt med individen i fokus. Med andra ord arbetar vi med att stärka individen inom flera viktiga livsområden för att minimera risken att personen rekryteras till destruktiva miljöer. Samtidigt arbetar vi aktivt för att individen istället rekryteras till arbete, studier eller annan sysselsättning. Arbetsmodellen har gett oss väldigt goda resultat under åren och vi fortsätter att kontinuerligt utveckla vårt arbetssätt.

Hoppa Av - ett individuellt åtgärdsprogram för unga som vill lämna kriminella kretsar

Hoppa Av är ett avhopparprogram för unga som vill lämna kriminella kretsar där vi baserat på FFFSER-modellen lägger upp en individuell handlingsplan och med hjälp av olika stödjande insatser arbetar för att vända individen bort ifrån kriminalitet. Programmet innehåller en rad evidensbaserade metoder såsom KBT, Motiverande Samtal och Mentorskap som syftar till att motverka framtida kriminalitet.

Programmet består av fem olika steg:

1. Kartläggningsfas
2. Hoppa Av
3. Mentor
4. Utslussning
5. Utvärdering och uppföljning

Kort beskrivning av stegen

Steg 1: I det inledande steget görs en kartläggning av risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteenden och kriminalitet med stöd av FFFSER-modellen. Detta mynnar sedan ut i en individuell handlingsplan.

Steg 2: Här arbetar vi med motiverande samtal (MI) för att skapa motivation till förändring samt med verktyg hämtade från kognitiv beteendeterapi (KBT) i syfte att stärka individens förmåga till problemlösning, impuls kontroll, sociala färdigheter mm.

Steg 3 I detta steg tilldelas individen en mentor vars syfte är att vara en positiv förebild och finnas till hands för stöttning i de mer praktiska delarna av programmet som handlar om att hitta sysselsättning och skapa en meningsfull fritid.

Steg 4 I detta steg arbetar vi aktivt för att individen ska slussas ut i någon form av sysselsättning såsom arbete, praktik eller studier.

Steg 5 Det sista steget handlar om kvalitetssäkring genom att utvärdera insatserna för att undersöka nivån av framgång samt att bedriva en kontinuerlig uppföljning över tid. För att utvärdera effekten av insatsen på individnivå gör vi för- och eftermätningar med KASAM-självskattningsformulär. KASAM står för känsla av sammanhang och en högre poäng på självskattningen innebär en ökad känsla av hanterbarhet, meningsfullhet och begriplighet vilket i sin tur skapar motståndskraft mot normbrytande beteenden och kriminalitet. Vi vet att det finns en stor risk att individer faller tillbaka i destruktiva beteendemönster och via långtidsuppföljning hoppas vi kunna fånga upp de individer som behöver mer stöd.

Programmet kan sträcka sig mellan sex månader till tre år med uppföljning i upp till åtta år.

Evidensbaserade metoder

Motiverande Samtal (MI)

Motiverande samtal är en evidensbaserad metod som ursprungligen utvecklades för att öka den inre motivationen till förändring hos människor med destruktiva beteendeproblem, främst missbrukare. Upphovsmannen är den amerikanske professorn och missbruksforskaren William R Miller. Förhållningssättet och metodiken vidareutvecklades av Miller tillsammans med dr. Stephen Rollnick. Idag används metoden inom många områden där man behöver göra ett förändringsarbete såsom kriminalvård och missbruksvård. Motiverande samtal är en kommunikativ metod och ett förhållningssätt för att frambringa motivation till förändring. Metoden syftar till att undvika konflikt mellan individer medan målet är att skapa en konflikt inom individen. Konflikten inom individen kan beskrivas som en skillnad mellan hur det är nu och hur individen önskar att det skulle vara. Denna inre konflikt skapar en drivkraft till förändring.

Kognitiv beteendeterapi (KBT)

Kognitiv beteendeterapi (KBT) är en evidensbaserad metod där man fokuserar både på tankar och beteenden. KBT för antisociala problem såsom kriminalitet handlar om att förändra kriminella attityder, tankemönster, och våldsbeteenden

till förmån för att lära in nya positiva färdigheter. Detta kan handla om att öka förmågan att lösa problem, förbättra sociala färdigheter samt öka färdigheter i självkontroll och i moraliskt resonerande. Via detta arbete blir det lättare för individen att hantera svårigheter i livet och stå emot påverkan från kompisar via gruppptryck. Forskning visar att program där man arbetar med negativa kognitioner såsom antisociala attityder och värderingar har störst effekt på återfall i kriminalitet (Izzo & Ross 1990).

Kriminalitet som livsstil

Ett strukturerat program där man arbetar med att identifiera och utmana kriminella tankemönster och impulsiva handlingsmönster hos klienter. Programmet har utformats av Gunnar Bergström med start 1996 och bygger på en teori om kriminalitet som är utarbetad av psykologen Glenn Walters i USA. Programmet har utvärderats av svenska forskare med goda resultat.

Mentorskap

När vi pratar om ungdomar i riskzon handlar det i stor utsträckning om ungdomar som saknar ett socialt nätverk där de kan få stöttning och vägledning. Mentorskap handlar om att en ung person ges möjlighet att utveckla en relation till en vuxen mentor som kan bli en positiv förebild. Forskning har visat att skapandet av nya starka relationer till vuxna förebilder är en stark skyddsfaktor för ungdomar i riskzon (Bauldry & Hartmann, 2004, Rhodes, 2005). Utöver detta har forskning tydligt visat att mentorskap är en effektiv metod när det gäller att motverka kriminalitet och andra negativa beteendemönster hos ungdomar (Du Bois et al., Rhodes 2005, Simon & Eby 2003). Flamman arbetar bara med positiva förebilder och använder inte före detta kriminella som mentorer.